

Kacprzyk Michał, Uproszczone zasady zatrudniania cudzoziemców z Ukrainy

Autor:

Kacprzyk Michał

Rodzaj:

poradnik

Ze względu za konflikt zbrojny na terytorium Ukrainy powstała pilna potrzeba uregulowania statusu osób, które wjechały na teren RP począwszy od 24.02.2022 r. Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa ma na celu stworzenie szczególnej regulacji prawnej zapewniającej doraźną podstawę prawną do legalnego pobytu obywateli Ukrainy, którzy w wyniku działań wojennych opuścili swój kraj i wjechali do Polski bez względu na ostateczny cel swojego pobytu, tj. bez względu na to czy cudzoziemiec ostatecznie podejmie pracę.

Dnia 12.03.2022 r. weszła w życie z mocą wsteczną od 24.02.2022 r. ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. poz. 583) - dalej u.p.o.u. Ustawa stanowi próbę odpowiedzi ustawodawcy na problemy, jakie w wyniku tej sytuacji powstały w sferze zapewnienia legalności pobytu osób przybywających z terytorium Ukrainy.

Specustawa u.p.o.u. ma charakter *lex specialis* w stosunku do istniejących aktów prawnych w obszarze migracji i azylu, w szczególności ustawy z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 2354) - dalej u.o.c., oraz ustawy z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1100) - dalej u.p.z.i.r. W praktyce zatem cudzoziemiec weryfikujący swoje prawo do pracy oraz prawo pobytu w Polsce w pierwszej kolejności będzie poszukiwał swoich uprawnień w u.p.o.u., a dopiero w dalszej kolejności w przepisach ogólnych.

Opracowanie podsumowuje najważniejsze zmiany w zakresie zatrudniania cudzoziemców z Ukrainy, nie mniej zawiera również odwołania do legalności pobytu cudzoziemców, który zgodnie z przepisami u.p.o.u. jest warunkiem niezbędnym do podjęcia pracy.

1. Podleganie przepisom Specustawy u.p.o.u.

Specustawa u.p.o.u. przewiduje podstawę prawną **uznania pobytu obywatela Ukrainy za legalny** w okresie 18 miesięcy licząc od dnia 24.02.2022 r., w sytuacji kiedy wjechał on legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy, do dnia określonego w rozporządzeniu Rady Ministrów i zadeklaruje zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Początkowo specustawa miała zastosowanie do obywateli Ukrainy, którzy przybyli do Polski bezpośrednio z terytorium Ukrainy. Bezpośredni wjazd do Polski oznaczał przekroczenie granicy polsko-ukraińskiej z pominięciem krajów trzecich, tj. np. nie dotyczył obywateli Ukrainy, których trasa podróży do Polski przebiegała np. przez Węgry i Słowację. **Jednak warunek ten został zniesiony z mocą od 24.02.2022 r.**

Ważne!

26.03.2022 r. została opublikowana ustawa z 23.03.2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 682), która **uwzględnia podleganie przepisom u.p.o.u. przez wszystkich obywateli Ukrainy, którzy znajdują się w Polsce w związku z wojną w tym kraju, bez względu na trasę podróży, która prowadziła ich do Polski. Ustawa weszła w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od 24 lutego 2022 r.**

Rozwiązania dotyczące uznania pobytu za legalny nie będą miały zastosowania do obywateli Ukrainy posiadających zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenie na pobyt czasowy, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt tolerowany oraz którzy złożyli w Polsce wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej lub w imieniu których takie wnioski zostały złożone lub zadeklarowali zamiar złożenia wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w Polsce. W takim przypadku zasady pobytu w Polsce nie zmieniają się.

Od początku na zasadzie wyjątku od wymogu bezpośredniego wjazdu do Polski, przepisy u.p.o.u. były stosowane do obywateli Ukrainy posiadających Kartę Polaka lub będących członkiem najbliższej rodziny takiej osoby przybyłych do Polski 24.02.2022 r. lub później z dowolnego kraju.

Specustawa u.p.o.u. przewiduje również wyjątek w zakresie stosowania jej przepisów do obywateli innych niż Ukraina krajów. Obywatele innego państwa niż Ukraina, będący małżonkami obywatela Ukrainy i przybyłe do Polski 24.02.2022 r. lub później, z terytorium Ukrainy, na podstawie przepisów u.p.o.u. są traktowani jak obywatele Ukrainy.

Przepisy stosuje się także do dzieci urodzonych w Polsce przez matki, które podlegają przepisom u.p.o.u.

Warto nadmienić, że u.p.o.u. częściowo realizuje też Decyzję wykonawczą Rady (UE) 2022/382 z 4.03.2022 r. stwierdzającą istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkującą wprowadzeniem tymczasowej ochrony. Obywatela Ukrainy, który korzysta z przepisów u.p.o.u. uznaje się za osobę korzystającą w Rzeczypospolitej Polskiej z ochrony czasowej w rozumieniu ustawy z 13.06.2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1108). Obywatelowi Ukrainy jako osobie korzystającej w Rzeczypospolitej Polskiej z ochrony czasowej, przysługują uprawnienia określone w u.p.o.u.

2. Wjazd bez wymaganych dokumentów

Obywatele Ukrainy posiadający **paszporty biometryczne** wjechali do Polski na podstawie przepisów ogólnych, które zezwalają na ruch bezwizowy przez 90 dni w ciągu kolejnych 180 dni, otrzymując pieczętkę w paszporcie potwierdzającą datę wjazdu i miejsce przekroczenia granicy.

W przypadku, gdy wjazd z Ukrainy do Polski na zasadach ogólnych był niemożliwy, np. ze względu na brak paszportu biometrycznego, wjazd do Polski jest możliwy w oparciu o **zgodę Komendanta Straży Granicznej**. Zgoda Komendanta może zostać zastosowana także wobec wszystkich osób, w tym małoletnich, które nie posiadają odpowiednich dokumentów wjazdowych.

Zgodnie z przepisami taka osoba może przebywać w Polsce na tej podstawie przez 15 dni. Obecnie jednak po upływie tego terminu pobyt zostaje przedłużony, a do cudzoziemca stosuje się przepisy wynikające z u.p.o.u.

Osoby, które wjechały bez zarejestrowania wjazdu przez Komendanta Straży Granicznej (nie mają stempla w paszporcie ani innego dokumentu potwierdzającego wjazd do Polski), muszą udać się do najbliższego **urzędu gminy lub miasta w ciągu 60 dni, aby zarejestrować swój wjazd**. Procedura rejestracji wjazdu połączona jest z procedurą uzyskania numeru PESEL.

Rejestracja w urzędzie gminy nie jest warunkiem legalności pobytu w Polsce. Jednak bez jej dokonania niektórzy cudzoziemcy mogą mieć trudności z potwierdzeniem swojego statusu w Polsce, w tym legalności pobytu.

3. Kontynuowanie legalnego pobytu

Po 9 miesiącach od wjazdu do Polski, obywatel Ukrainy podlegający przepisom u.p.o.u. będzie uprawniony do złożenia wniosku o udzielenie **jednorazowego zezwolenia na pobyt czasowy**. Zezwolenie zostanie udzielone na okres 3 lat.

Wyjazd z terytorium Polski na okres dłuższy niż 1 miesiąc pozbawia prawa do legalnego pobytu na podstawie powyższych rozwiązań. Przed każdą podróżą obywatel Ukrainy musi również ustalić przepisy wjazdowe kraju celu podróży. Jest to istotne, gdyż cudzoziemiec otrzyma zezwolenie na pobyt w Polsce (kartę pobytu) nie wcześniej niż po 9 miesiącach. Do tego czasu obywatel Ukrainy nie będzie posiadał odpowiedniego dokumentu uprawniającego do przekraczania granicy.

4. Nadanie numeru PESEL

Obywatele Ukrainy podlegający u.p.o.u., mają prawo do uzyskania numeru PESEL według nowej procedury. Otrzymanie numeru PESEL jest warunkiem otrzymania świadczeń socjalnych określonych w u.p.o.u. Numer PESEL będzie również numerem podatkowym cudzoziemca.

Wniosek o nadanie numeru PESEL można złożyć w dowolnym urzędzie gminy. Wnioski o nadanie numeru PESEL w imieniu dzieci składa jeden z rodziców. W przypadku, gdy dziecko przebywa w Polsce bez rodziców, wniosek składa opiekun.

Do wniosku należy dołączyć:

- kolorowe zdjęcie w rozmiarach 35 x 45 mm – format zdjęcia paszportowego;
- dokument potwierdzający tożsamość cudzoziemca – np. paszport, Kartę Polaka, ukraiński dowód osobisty lub inny dokument ze zdjęciem umożliwiający ustalenie tożsamości;
- w przypadku osób poniżej 18 roku życia – dokumentem potwierdzającym tożsamość może być także akt urodzenia;

jeżeli cudzoziemiec nie posiada żadnego z dokumentów potwierdzających tożsamość, będzie musiał złożyć oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej o prawdziwości danych osobowych.

5. Prawo do pracy w Polsce

Wszyscy obywatele Ukrainy przebywający legalnie bez względu na datę wjazdu do Polski, którzy nie złożyli wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, otrzymują **prawo do pracy bez obowiązku uzyskiwania zezwolenia na pracę**. Przepis odwołuje się zatem nie tylko do obywateli Ukrainy beneficjentów u.p.o.u., ale także do wszystkich osób będących obywatelami Ukrainy przebywającymi legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W praktyce będą to osoby, które przebywają w Polsce legalnie na podstawie **polskiej wizy lub polskiej karty pobytu, na podstawie ważnej wizy lub ważnej karty pobytu wydanych przez inny kraj strefy Schengen lub na podstawie ruchu bezwizowego albo 15-dniowej zgody Komendanta Straży Granicznej na wjazd**.

W szczególności, nie ma znaczenia długość planowanego w Polsce pobytu, czy obywatel Ukrainy przybył do Polski przed, czy po 24 lutego 2022 r., ani czy jego wjazd ma jakikolwiek związek z wojną w Ukrainie.

Należy uznać, że przesłankę „legalnego przebywania w Polsce” spełniają również osoby, które przebywają w Polsce po wygaśnięciu swoich pierwotnych tytułów pobytowych na podstawie przepisów uprawniających ich do kontynuowania pobytu w Polsce, np. tzw. „fikcji covidowej” mimo braku ważnego dokumentu pobytowego w związku z tym, że ich pobyt w tym czasie „uznaje się za legalny” lub „uważa się za legalny”.

Aby skorzystać z tego rozwiązania, podmiot powierzający wykonywanie pracy obywatelowi Ukrainy jest obowiązany **w terminie 14 dni od dnia podjęcia pracy przez obywatela Ukrainy powiadomić za pośrednictwem systemu teleinformatycznego – praca.gov.pl powiatowy urząd pracy** właściwy ze względu na siedzibę lub miejsce zamieszkania podmiotu o powierzeniu wykonywania pracy temu obywatelowi Ukrainy o powierzeniu mu pracy. Niewypełnienie tych warunków oznacza brak możliwości wykonywania pracy bez zezwolenia na pracę. Korzystanie z omawianego prawa do pracy nie jest uzależnione od dopełnienia jakichkolwiek innych formalności, w tym uzyskania numeru PESEL, zarówno w nowej procedurze na podstawie przepisów u.p.o.u., jak i obowiązujących przepisów ogólnych.

Przepisy u.p.o.u. nie precyzują, czy zmiana warunków zatrudnienia wskazanych w powiadomieniu (np. zmiana stanowiska lub miejsca wykonywanej pracy) wymaga od pracodawcy złożenia ponownego zawiadomienia. Wydaje się, że powiadomienie dotyczy wyłącznie konkretnego stanowiska i konkretnej pracy wykonywanej w danym miejscu. Dlatego w przypadku każdej zmiany, powiadomienie należy ponowić.

Ze względu na sposób sformułowania przepisów należy wnioskować, że obywatele innych krajów będących małżonkami obywateli Ukrainy, do których przepisy u.p.o.u. stosuje się odpowiednio i wjechali z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi, tzn. 24.02.2022 r. lub po tej dacie, również otrzymują swobodny dostęp do rynku pracy w Polsce, pod warunkiem, że nie złożyli wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Pewne kontrowersje może budzić sposób sformułowania przepisu, który nie wyjaśnia czym jest „praca” w rozumieniu u.p.o.u. W tym miejscu należy posiłkowo stosować przepisy ustawy u.p.z.i.r. i użyty termin interpretować szeroko. **Pracą będzie zatem podjęcie jakiegokolwiek działalności zarobkowej bez względu na formę zawartej umowy, jak również wszelka inna forma działalności, która wymaga zezwolenia na pracę**. Wykładnia przepisów prowadzi do wniosku, że obywatel Ukrainy oddelegowany do pracy w Polsce,

który potrzebował **zezwolenia na pracę typ C**, obecnie nie wymaga zezwolenia.

Wyzwaniem może okazać się praktyczne skorzystanie z tego zwolnienia, bowiem formularz dostępny na stronie praca.gov.pl wymaga wskazania numeru NIP oraz REGON. Zagraniczny pracodawca oddelegowujący pracownika do Polski zwykle nie ma potrzeby ubiegania się w Polsce o numer NIP czy REGON. Być może intencją ustawodawcy było wyłącznie umożliwienie swobodnego dostępu do rynku pracy osobom zatrudnionym w oparciu o umowę o pracę lub umowę zlecenia (**zezwolenia na pracę typ A**), nie mniej zamysł ten nie znajduje odzwierciedlenia w przepisach.

Oznacza to również, że obywatel Ukrainy, który przebywał dotąd w Polsce legalnie, nie potrzebuje już **zezwolenia na pracę typ B** w przypadku pełnienia funkcji członka zarządu czy prokurenta. Polska spółka, w której zarządzie znajdzie się obywatel Ukrainy z łatwością dokona niezbędnego zgłoszenia.

Niezależnie od opisanych powyżej kwestii imigracyjnych, zatrudnienie obywateli Ukrainy nie różni się od zatrudnienia obywateli polskich. W szczególności, **w przypadku zawarcia umowy o pracę, pracodawca powinien dopełnić wszelkich innych formalności, takich jak zgłoszenie takiej osoby do ubezpieczenia społecznego, szkolenie w zakresie BHP oraz badanie wstępne medycyny pracy.**

Obywatelstwo nie może być okolicznością, według której różnicujemy wynagrodzenie takich pracowników. Z tego powodu **obywatele Ukrainy powinni otrzymywać takie samo wynagrodzenie jak obywatele polscy, oczywiście biorąc pod uwagę rodzaj wykonywanej pracy, umiejętności oraz doświadczenie zawodowe.**

6. Założenie jednoosobowej działalności gospodarczej

Wszyscy obywatele Ukrainy przebywający legalnie, zarówno na podstawie przepisów u.p.o.u. jak i ogólnych zasad u.o.c. otrzymują również **prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na takich samych zasadach jak obywatele polscy pod warunkiem uzyskania numerem PESEL oraz wpisu do CEiDG.**

Możliwość prowadzenia jednoosobowej działalności gospodarczej zostaje tym samym rozszerzona o nową grupę cudzoziemców. Dotychczas wymogiem otwarcia jednoosobowej działalności gospodarczej było posiadanie m.in. statusu rezydenta długoterminowego UE, pobytu stałego oraz wizy Poland Business Harbour. Obecnie, obywatel Ukrainy przebywający w Polsce legalnie może to zrobić bez obowiązku uzyskiwania dodatkowych zgód czy zezwoleń.

Przedsiębiorca, który zamierza podpisać umowę serwisową z obywatelem Ukrainy prowadzącym jednoosobową działalność gospodarczą nie musi weryfikować praw do jej utworzenia przez cudzoziemca. Zachodzi domniemanie, że osoba, która utworzyła działalność miała do tego prawo, co zostało zweryfikowane przy dokonywaniu wpisu do CEiDG.

W przypadku gdy pobyt przedsiębiorcy – obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przestanie być legalny na podstawie u.p.o.u. lub u.o.c., przedsiębiorca podlega wykreśleniu z CEiDG.

7. Zatrudnianie obywateli Ukrainy w jednostkach samorządu terytorialnego

Przepisy u.p.o.u. uprawniające obywateli Ukrainy do pracy w Polsce bez zezwolenia na pracę rozciągają się na obywateli Ukrainy, którzy zamierzają podjąć pracę w jednostkach samorządu terytorialnego. Należy pamiętać, że w przypadku cudzoziemców posiadanie podstawy do legalnego wykonywania pracy na stanowisku pracownika samorządowego, to nie jedyny wymóg, który należy spełnić.

Zgodnie z ustawą z 21.11.2008 r. o pracownikach samorządowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 530), zatrudnienie cudzoziemca na stanowisku pracownika samorządowego jest możliwe pod warunkiem, że:

- 1) praca cudzoziemca nie polega na bezpośrednim lub pośrednim udziale w wykonywaniu władzy publicznej i funkcji mających na celu ochronę generalnych interesów państwa; oraz
- 2) cudzoziemiec posiada znajomość języka polskiego potwierdzoną dokumentem określonym w przepisach o służbie cywilnej.

Specustawa u.p.o.u. wymienia przypadki, w których spełnianie powyższych wymagań nie musi być spełnione. Obywatele Ukrainy objęci jej przepisami mogą podejmować pracę na następujących stanowiskach:

- wychowawców oraz opiekunów dziecięcych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej - za zgodą wojewody oraz odpowiednio starosty lub marszałka województwa;
- psychologów w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej - za zgodą wojewody oraz odpowiednio starosty lub marszałka województwa;
- pedagogów w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej - za zgodą wojewody oraz odpowiednio starosty lub marszałka województwa;
- osób pracujących z dziećmi w placówkach wsparcia dziennego - za zgodą odpowiednio wójta lub starosty;
- psychologów w placówkach wsparcia dziennego - za zgodą odpowiednio wójta lub starosty;
- pedagogów w placówkach wsparcia dziennego - a zgodą odpowiednio wójta lub starosty;
- psychologów u organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej - za zgodą odpowiednio wójta lub starosty;
- pedagogów u organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej - za zgodą odpowiednio wójta lub starosty;
- pomocy nauczyciela – jeśli posiada znajomość języka polskiego w mowie i piśmie w stopniu umożliwiającym pomoc uczniowi (nie trzeba poświadczać znajomości), który

nie zna języka polskiego albo zna go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki.

W przypadku innych stanowisk wymagane jest spełnienie zasad ogólnych.

Uwaga!

Z dniem 15 kwietnia 2022 r. **z mocą od 24 lutego 2022 r.** weszła w życie ustawa z 8.04.2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 830), która dodała art. 23a do ustawy z 12.03.2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. poz. 583).

Nowo dodany art. 23a wprowadził możliwość **zatrudniania obywateli Ukrainy na stanowiskach pomocniczych i obsługi w administracji bez konieczności potwierdzenia znajomości języka polskiego.**

Zobacz również:

Wzory dokumentów w języku ukraińskim